

STRATEGII ȘI PRACTICI DE ACHIZIȚIE ȘI DEZVOLTARE A COLECȚIILOR ÎNTR-O PERIOADĂ ÎN CONTINUĂ SCHIMBARE

REAȘEZAREA ȘI DEZVOLTAREA COLECȚIILOR DE BIBLIOTECĂ ÎN ERA INFORMAȚIONALĂ: abordări centrate pe comunitate și orientate spre viitor

Aliona MUNTEAN

Rezumat: Autorul reliefează aspectele care fundamentează plinătatea și calitatea colecțiilor de bibliotecă: nivelul de cultură generală și profesională al bibliotecarului, profilul comunității, evaluarea colecțiilor, echilibrul permanent între achiziție și deselecție, anticiparea nevoilor informaționale, activitățile de marketing. Este argumentată necesitatea documentelor instituționale privind dezvoltarea colecțiilor – regulament, politica privind gestionarea colecțiilor.

Cuvinte-cheie: colecții, resurse de informare, achiziție, deselecție.

Abstract: The author highlights the aspects that substantiate fullness and quality of library collections: level of general and professional culture of the librarian, community profile, evaluation of collections, permanent balance between acquisition and deselection, anticipation of information needs, marketing activities. The necessity of formal institutional documents governing collection development—such as regulations and collection management policies – is clearly argued.

Keywords: collections, information resources, acquisition, deselection.

Conceptele moderne de dezvoltare a colecțiilor își au rădăcinile în istoria biblioteconomiei. Gabriel Naudé, considerat unul dintre pionierii domeniului, definea biblioteca ideală prin principiul accesului universal: „Fiecare ar trebui să găsească în ea ceea ce caută”. Această viziune rămâne actuală și astăzi, fundamentând abordările centrate pe utilizator [1].

Biblioteca contemporană se redefineste ca actor activ al dezvoltării comunitare

În era informațională, biblioteca nu mai poate fi percepută exclusiv ca un spațiu de depozitare a documentelor, ci ca o instituție dinamică, implicată activ în viața comunității. Transformările tehnologice, diversificarea surselor informaționale și schimbarea comportamentului utilizatorilor impun o regândire profundă a modului în care sunt construite, gestionate și valorificate colecțiile de bibliotecă.

Colecția rămâne nucleul identității profesionale a bibliotecii, însă dezvoltarea acesteia nu mai poate fi realizată prin acumulare pasivă sau prin respectarea rigidă a unor norme cantitative. În prezent, dezvoltarea colecțiilor constituie un proces strategic, flexibil și orientat spre viitor, care urmărește nu doar ceea ce deține biblioteca, ci mai ales nevoile reale ale comunității pe care o deservește [1; 2].

Cunoașterea comunității constituie fundamentul dezvoltării colecțiilor relevante

Dezvoltarea unei colecții de calitate începe inevitabil cu analiza comunității. Utilizatorul reprezintă punctul de referință al oricărei decizii profesionale, iar cunoașterea aprofundată a mediului social în care biblioteca activează devine o condiție esențială a relevanței instituționale.

Profilul comunității este instrumentul analitic care oferă bibliotecarului o imagine clară asupra structurii și nevoilor informaționale ale populației deservite. Acesta include dimensiuni teritoriale, demografice, ocupaționale, psihosociale și instituționale, reflectând diversitatea intereselor, limbilor, valorilor culturale și nivelurilor educaționale. Profilul comunității oferă o imagine de ansamblu asupra nevoilor informaționale și constituie baza tuturor deciziilor de selecție, achiziție și deselecție, descriind comunitatea prin multiple dimensiuni:

- profil teritorial – specificul geografic și infrastructural;
- profil demografic – vârsta, structura de gen, etniile, limbile vorbite;

- profil ocupațional – domeniile de activitate și profesiile dominante;
- profilul serviciilor – educație, sănătate, servicii sociale;
- profil psihosocial – valori culturale, comportamente și interese;
- profil instituțional – instituții publice, private și organizații neguvernamentale.

O colecție construită fără raportare la aceste realități riscă să devină redundantă, neutilizată și ruptă de viața comunității. În schimb, o colecție fundamentată pe profilul comunității sprijină educația, incluziunea socială, învățarea pe tot parcursul vieții și coeziunea comunitară. Indiferent de misiunea declarată a unei biblioteci, utilizatorul se află în centrul acesteia.

Evaluarea sistematică a colecției existente este o condiție obligatorie a dezvoltării durabile

Dezvoltarea colecțiilor nu poate avea loc fără o evaluare periodică a colecției existente. Analiza colecției permite identificarea punctelor forte, a lacunelor tematice și a documentelor care și-au pierdut relevanța informațională sau atractivitatea fizică.

Gradul de utilizare, actualitatea conținutului, echilibrul tematic și lingvistic, precum și starea fizică a documentelor reprezintă indicatori esențiali care reflectă eficiența colecției. O colecție neutilizată nu constituie doar o problemă de spațiu, ci un semnal clar al unei rupturi între ofertă și cerere.

Dezvoltarea colecțiilor este un proces etapizat. După definirea comunității urmează diagnosticarea colecției existente, realizată prin studii periodice care analizează: gradul de utilizare; actualitatea și relevanța conținutului; echilibrul tematic și lingvistic; atractivitatea documentelor din punct de vedere fizic, estetic și tipologic.

Întrebările-cheie la care bibliotecarul trebuie să răspundă vizează măsura în care colecția răspunde intereselor comunității, reflectă tendințele actuale din știință, cultură și tehnologie, precum și atractivitatea documentelor ca format și stare fizică.

Dezvoltarea colecțiilor presupune un echilibru permanent între achiziție și deselectie

Unul dintre cele mai sensibile, dar absolut necesare procese din activitatea bibliotecii este deselectia. Dezvoltarea colecțiilor

nu înseamnă doar adăugarea de documente noi, ci și renunțarea responsabilă la cele depășite moral, fizic sau informațional. Menținerea unor fonduri supradimensionate și învechite afectează accesibilitatea, atractivitatea și funcționalitatea bibliotecii. Procesul de casare, deși reglementat strict și adesea perceput ca dificil, reprezintă o acțiune profesională justificată și indispensabilă.

Cadrul legal oferit de Regulamentul privind gestionarea colecțiilor de bibliotecă (Ordinul nr. 196 din 03.10.2022 al Ministrului Culturii) permite bibliotecilor să argumenteze fondatorului deciziile de deselectție și să asigure o gestionare responsabilă a patrimoniului documentar. Procesul de casare presupune efort administrativ și profesional, însă nu poate fi evitat dacă se dorește o colecție actuală și funcțională. Așa cum spune proverbul: „Nu poți umple un pahar deja plin” – nu poți actualiza o colecție care este fizic și moral perimată.

Politica de dezvoltare a colecțiilor funcționează ca instrument strategic de management

Dezvoltarea colecțiilor nu se realizează aleatoriu, ci are la bază politici clare, care țin cont de tipul utilizatorilor, resursele alocate, cunoașterea fondului existent.

Politica de dezvoltare a colecțiilor/resurselor este documentul care asigură coerența și continuitatea deciziilor profesionale. Aceasta definește scopurile, prioritățile și criteriile de selecție și deselectție, oferind bibliotecii o direcție clară de dezvoltare [3].

Politica nu este un document static, ci unul flexibil, supus revizuirii periodice în funcție de dinamica comunității, apariția noilor formate informaționale (e-book, audiobook), evoluția pieței editoriale și resursele financiare disponibile. Prin această politică, biblioteca își asumă un rol activ în planificarea pe termen lung și în utilizarea eficientă a resurselor.

Indiferent de specific, orice politică de dezvoltare a colecțiilor trebuie să includă: obiectivele dezvoltării resurselor; etapele și sursele de completare; nivelurile de păstrare; profilul tematicologic al colecției.

Managementul achizițiilor reflectă capacitatea bibliotecii de a anticipa nevoile informaționale

Achiziția documentelor presupune o informare bibliografică permanentă și o cunoaștere aprofundată a pieței editoriale. Tehnologiile moderne, platformele online și instrumentele bazate pe inteligență artificială sprijină bibliotecarii în identificarea titlurilor relevante și în prioritizarea achizițiilor.

Pentru bibliotecile din Republica Moldova, accesul la piața editorială din România și din Republica Moldova constituie un avantaj strategic, oferind diversitate tematică și extinzând considerabil oferta de titluri disponibile. În condițiile unui buget limitat, selecția trebuie orientată spre impact și utilitate, nu spre volum. Prioritizarea achizițiilor se poate realiza în baza unor criterii precum: includerea titlurilor în programe școlare; nominalizări și premii literare; ecranizări și adaptări teatrale cu feedback; subiecte actuale (inteligență artificială, psihologie aplicată, geopolitică etc.); genuri noi (romane grafice, benzi desenate, cărți audio, realitate augmentată).

Optimizarea managementului și marketingului achizițiilor de documente reprezintă o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă a colecțiilor de bibliotecă în era informațională. Achizițiile nu mai pot fi tratate ca un proces administrativ de rutină, ci trebuie abordate ca un demers strategic, fundamentat pe analiza nevoilor comunității, pe monitorizarea pieței editoriale și pe valorificarea eficientă a resurselor financiare disponibile.

Managementul achizițiilor presupune planificare riguroasă, stabilirea clară a priorităților și corelarea permanentă a deciziilor de selecție cu misiunea bibliotecii și cu profilul comunității deservite. Bibliotecarul acționează ca manager al resurselor informaționale, având capacitatea de a anticipa cererea, de a evalua impactul documentelor achiziționate și de a construi colecții echilibrate din punct de vedere tematic, tipologic și generațional.

Un element tot mai important în procesul de achiziție îl constituie monitorizarea fenomenelor editoriale de tip *bestseller*, *franciză literară*, *sequel*, *prequel* și *spin-off* – continuări sau universuri narrative extinse (serii fantasy, thrillere, romane istorice sau cărți pentru copii), care generează un interes constant și fidelizează cititorii pe termen lung. Aceste publicații nu trebuie

privite ca produse comerciale lipsite de valoare culturală, ci ca instrumente de acces către lectură, mai ales în rândul tinerilor și al cititorilor ocazionali, capabile să stimuleze interesul pentru carte și să creeze obiceiuri de consum cultural. Gestionate profesionist, ele pot funcționa ca „punți” către lecturi mai complexe și către diversificarea gusturilor literare. Integrarea lor în colecții, realizată prin criterii profesionale clare, permite bibliotecii să răspundă cererii reale fără a compromite calitatea și echilibrul fondului documentar.

Marketingul achizițiilor presupune, în acest context, o orientare explicită spre utilizator și spre comportamentul său de lectură. Analiza statisticilor de împrumut, sugestiile cititorilor, cererile directe și interesul manifestat pentru anumite serii sau universuri narrative oferă date valoroase pentru deciziile de selecție. Promovarea titlurilor noi din serii populare, a sequel-urilor și prequel-urilor recent apărute, prin expoziții tematice, recomandări de lectură sau evenimente culturale, crește vizibilitatea colecțiilor și gradul de utilizare a acestora.

Un rol important în managementul achizițiilor îl are informarea bibliografică permanentă, realizată prin analiza topurilor editoriale, a premiilor literare, a adaptărilor cinematografice sau seriale și a fenomenelor culturale conexe. Ecranizările și adaptările media amplifică interesul pentru operele literare originale și pentru volumele care le completează universul narativ, oferind bibliotecii oportunități suplimentare de marketing cultural.

În condiții de buget limitat, integrarea bestsellerurilor, a sequel-urilor, a prequel-urilor și a francizelor literare trebuie realizată selectiv, în funcție de raportul cost–utilizare și de impactul estimat asupra comunității. O achiziție este justificată nu doar prin valoarea simbolică a titlului, ci și prin capacitatea acestuia de a genera lectură, participare și interes susținut. Prin urmare, îmbunătățirea managementului și marketingului achizițiilor de documente presupune îmbinarea competenței profesionale cu o bună înțelegere a dinamicii pieței editoriale și a fenomenelor de lectură contemporane. Bestsellerurile, francizele literare, sequel-urile și prequel-urile devin, în acest cadru,

instrumente strategice de atragere și fidelizare a publicului, integrate responsabil într-o colecție orientată spre comunitate și spre viitor.

Donațiile completează colecțiile doar în condițiile unei selecții riguroase

Gestionate corect, donațiile pot aduce un aport valoros colecțiilor, însă acceptarea acestora trebuie să respecte criterii clare. Biblioteca trebuie să-și păstreze dreptul de selecție și să evite integrarea documentelor depășite, deteriorate sau neconforme politicii de dezvoltare a colecțiilor. Condițiile de acceptare sau refuz al donațiilor trebuie stipulate în politica de dezvoltare a colecțiilor/resurselor sau într-un regulament ori procedură distinctă. De obicei donatorul este cel care solicită efectuarea donației printr-o intervenție verbală (la sediu, la telefon, e-mail etc.) sau printr-o scrisoare de intenție. La scrierea de intenție trebuie anexată lista cu documentele care fac obiectul donației (în special în cazul când donația constituie un număr considerabil de titluri). Dar un act de donație poate fi și rezultatul unei *cereri de donație*. În acest caz, inițiativa aparține bibliotecarului, care, din start, prin cerere, va indica pentru ce tip, gen, cantitate, areal lingvistic al documentelor optează. E frumos când biblioteca confirmă donația nu numai prin actul (procesul-verbal) de primire-predare, dar și printr-o scrisoare de exprimare a recunoștinței sau prin diplome de gratitudine pentru cei mai generoși donatori. Campaniile de colectare a cărților, realizate în parteneriat cu instituțiile locale (școli, muzee, biserici, cluburi etc.) pot consolida comunitatea și contribui la dezvoltarea colecțiilor fără costuri financiare directe.

Resursele digitale și digitizarea impun o abordare responsabilă și cooperantă

Integrarea resurselor digitale este inevitabilă, dar presupune riscuri legate de securitatea cibernetică, perimarea tehnologică, respectarea drepturilor de autor, costuri ascunse, calitatea digitizării și managementul metadatelor. În același timp, atașamentul față de cartea tipărită rămâne puternic, aceasta continuând să ofere beneficii cognitive, senzoriale și emoționale. Prin urmare,

constituirea colecțiilor digitale nu este o opțiune facultativă, ci o necesitate, care însă trebuie gestionată prin planificare riguroasă și cooperare interinstituțională. Digitizarea partajată permite acces extins la resurse, eficientizarea costurilor și optimizarea serviciilor, în beneficiul comunităților din întreaga țară.

Bibliotecarul rămâne factorul decisiv în calitatea colecțiilor

Dezvoltarea colecțiilor reprezintă un proces profesional complex, care depinde în mod direct de competențele, atitudinile și responsabilitatea bibliotecarului. Un fond documentar de calitate nu poate exista fără implicarea unui bibliotecar bine pregătit, capabil să ia decizii informate și argumentate în raport cu nevoile comunității deservite. În contextul actual, bibliotecarul nu mai îndeplinește exclusiv rolul de gestionar al documentelor, ci acționează ca mediator cultural și informațional. El are sarcina de a transforma colecția într-un instrument activ de educație, informare, incluziune socială și dezvoltare comunitară. Acest rol presupune depășirea abordării administrative și asumarea unei perspective strategice asupra dezvoltării resurselor. Formarea profesională continuă constituie o condiție esențială pentru exercitarea acestui rol. Competențele specifice domeniului trebuie completate/îmbinate cu o cultură generală solidă, capacitatea de analiză a tendințelor culturale, editoriale și tehnologice, cunoașterea pieței editoriale și a noilor formate informaționale, înțelegerea comportamentului de lectură și a nevoilor informaționale ale comunității.

Cititul reprezintă o componentă fundamentală a competenței profesionale a bibliotecarului. Practica lecturii permite formularea de recomandări relevante, evaluarea critică a conținutului documentelor, anticiparea cererii și menținerea unui nivel profesional ridicat. Din această perspectivă, cititul nu este o activitate opțională, ci o obligație profesională.

Fiecare decizie privind selecția, achiziția sau deselecția documentelor reflectă responsabilitatea bibliotecarului față de comunitate. Prin aceste decizii se modelează nu doar colecția, ci și accesul la cunoaștere, obiceiurile de lectură și cultura informațională a utilizatorilor. Astfel, bibliotecarul contribuie direct la constru-

irea unei biblioteci relevante, dinamice și orientate spre viitor.

Concluzie: Dezvoltarea colecțiilor devine un act de responsabilitate față de comunitate

În era informațională, dezvoltarea colecțiilor presupune orientare constantă spre utilizator, colecții hibride, accent mai degrabă pe acces decât pe proprietate, diversificarea formatelor informaționale, participarea bibliotecilor la proiecte și programe de finanțare externă și adaptare continuă la schimbare. Biblioteca modernă nu se definește prin dimensiunea colecțiilor, ci prin relevanța, calitatea și impactul acestora asupra comunității.

Referințe bibliografice

1. BUTUC, Liviu. *Compendiu de biblioteconomie*. Buzău: Aldin, 2011. 465 p. ISBN 978-606-92961-0-3.
2. *Managementul dezvoltării colecțiilor 2024*. Disponibil: <https://www.bcub.ro/wp-content/uploads/2024/06/Managementul-dezvoltarii-colectiilor.pdf> [accesat 2025-11-20].
3. *Politica de dezvoltare a resurselor informaționale a BNRM*. Disponibil: http://bnrm.md/files/biblioteca/Politica_dezvoltareRI_BNRM.pdf [accesat 2025-11-20].